

17.3.2022

EOAK/4841/2020

Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveyspalvelukuntayhtymä Soite

Mariankatu 16-20
67200 KOKKOLA

ASIA: Kielilainsäädännön soveltaminen kuntayhtymässä

1 ASIAN TAUSTAA

Oikeusasiamiehen kansliaan saapuneen kantelun (EOAK/4624/2019) käsittelyn yhteydessä Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveyspalvelukuntayhtymä Soiten ylläkäri totesi selvityksessään muun muassa seuraavaa:

Henkilökunnan osalta on lämpimästi suositeltavaa käyttää potilaan äidinkieltä, mutta varsinaista kielitodistusta ei virkavalintaan Keski-Pohjanmaan alueella vaadita. Kyseisen potilaan kotipaikka Kruunupyö kuuluu Vaasan sairaanhoitopiiriin, jossa on kaksikielisyysvaatimus, mutta kruunupyöläiset käyttävät pääasiassa Kokkolan/Keski-Pohjanmaan terveyspalveluita, jossa kaksikielisyysvaatimusta ei ole.

Totesin kantelun johdosta antamassani päätöksessä seuraavaa:

Soiten verkkosivujen mukaan ”Kokkolan sosiaali- ja terveyspalvelut (sis. Kruunupyö)” kuuluvat kuntayhtymän organisaatioon ja Kokkola ja Kruunupyö ovat kaksikielisiä kuntia (Valtioneuvoston asetus kuntien kielellisestä asemasta vuosina 2013–2022, 4–5 §).

Terveydenhuoltolain 6 §:n mukaan kaksikielisen kunnan ja kaksikielisiä tai sekä suomen- että ruotsinkielisiä kuntia käsittävän kuntayhtymän on järjestettävä terveydenhuollon palvelunsa suomen ja ruotsin kielellä siten, että asiakas ja potilas saavat palvelut valitsemallaan kielellä.

Julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain (kielitaitolaki) 2 §:n mukaan viranomaisen on koulutusta järjestämällä ja muilla henkilöstöpoliittisilla toimilla huolehdittava siitä, että sen henkilöstöllä on riittävä kielitaito viranomaisen tehtävien hoitamiseksi kielilaisissa (423/2003) ja muussa lainsäädännössä asetettujen vaatimusten mukaisesti. Lain 3 §:n mukaan virkaa täytettäessä ja muuhun palvelussuhteeseen otettaessa on varmistauduttava siitä, että palvelukseen otettavalla on työtehtävien edellyttämä kielitaito.

Päätin eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 4 §:n nojalla omasta aloitteesta selvittää, millä tavalla terveydenhuoltolain 6 §:n ja kielitaitolain säännökset otetaan huomioon kuntayhtymän ja erityisesti keskussairaalan toiminnassa.

2 SELVITYS

2.1 Aineisto

Soiten toimitusjohtaja Minna Korkiakoski-Västi ja johtajaylilääkäri Pirjo Dabnell antoivat pyydetyn selvityksen 29.9.2020. Selvityksen liitteinä olivat

- valtuuston 2.6.2020 hyväksymä hallintosääntö
- hallituksen pöytäkirjan ote 21.1.2020 § 14 sekä valtuuston pöytäkirjan ote 2.6.2020 § 5 (kieliohjelman päivitys)
- suomen ja ruotsin kieltä koskeva kieliohjelma 2020
- språkprogram gällande finska och svenska språket 2020
- henkilöstön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2019–2021

Asiakirjoista ilmenee seuraavaa.

2.2 Soiten selvitys

Yleistä

Selvityksen mukaan Soite on 1.1.2017 toimintansa aloittanut maakunnallinen perus- ja erikoispalvelut sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut yhteen liittävä kaksikielinen kuntayhtymä. Soiten jäsenkuntia ovat Kokkola, Kannus, Kruunupyy, Toholampi, Veteli, Halsua, Lestijärvi, Perho ja Kaustinen. Näistä Kokkola ja Kruunupyy ovat kaksikielisiä kuntia. Soiten väestöpohja on noin 78.000 henkilöä, minkä lisäksi Keski-Pohjanmaan keskussairaala on lähin päivystävä sairaala noin 200.000 asukkaalle. Viimeksi mainituista noin 40.000 on äidinkieltään ruotsinkielisiä.

Ruotsinkielinen jaosto

Ruotsin kielellä on merkittävä osuus kuntayhtymän toiminnassa. Tämän vuoksi Soiten hallituksen alaisuudessa toimii valtuuston valitsema 7-jäseninen ruotsinkielinen jaosto, jonka jäsenet ovat kaksikielisten jäsenkuntien ruotsinkielisten asukkaiden edustajia. Kuntayhtymän kaksikieliset sopimuskunnat voivat nimetä ruotsinkieliseen jaostoon henkilön puhe- ja läsnäolo-oikeudella. Jaoston tehtäviin kuuluu:

1. kehittää, arvioida ja yhteensovittaa ruotsinkielisen väestön sosiaali- ja terveydenhuollon ruotsin kielellä annettavia palveluita ja antaa niistä lausuntoja sekä suosituksia hallitukselle,
2. valvoa, että eri toimipisteissä on riittävä ruotsin kielen taito,
3. antaa lausuntoja kielipalveluita koskevista valituksista,

4. varmistaa, että kuntayhtymän virallinen tiedotus toteutuu tasavertaisesti molemmilla kotimaisilla kielillä sekä
5. valmistella kieliohjelma ja seurantaraportti kielellisten oikeuksien toteutumisesta valtuuston hyväksyttäväksi valtuustokausittain.

Soiten hallintosäännön mukaan kuntayhtymän hallinnon ja toiminnan järjestämisessä sekä viestinnässä on otettava eri kieliryhmien tarpeet tasapuolisesti huomioon. Kuntayhtymän palvelut on järjestettävä niin, että asukkaita pystytään palvelemaan heidän omalla äidinkiellään suomeksi tai ruotsiksi. Kieliohjelmassa sekä henkilöstön kielitaitovaatimuksia koskevassa määrittelyssä huomioidaan alueen erilaiset tarpeet.

Kieliohjelma

Soitessa sovelletaan ruotsinkielisen jaoston valmistelemää ja valtuuston hyväksymää kieliohjelmaa, jonka lähtökohtana on turvata asiakkaan ja potilaan kielilaissa, perustuslaissa ja terveydenhuoltolaissa kuvattujen kielellisten oikeuksien toteutuminen. Kieliohjelman mukaan viranhaltijoilla ja työntekijöillä on oltava sellainen kielitaito, että se täyttää erikseen vahvistetut tai päätöksin määritellyt vaatimukset. Rekrytoitaessa otetaan hakijoiden kielitaito huomioon ja tietyissä toimipisteissä hakijoilta edellytetään molempien kotimaisten kielten hyvää suullista ja kirjallista taitoa. Tällä viitataan Kokkolan ja Kruunupyyn kaksikielisyyteen ja niiden toimipisteisiin.

Rekrytointi

Rekrytointivaiheessa huomioidaan hakijan ruotsin kielen osaaminen. Rekrytoitaessa muuten pyritään ottamaan huomioon tasa-arvo ja yhdenvertaisuus henkilöstön kieliryhmien välillä. Johtavassa asemassa olevilta viranhaltijoilta vaaditaan vähintään tyydyttävää ruotsin tai suomen kielen taitoa.

Potilaille pyritään aina järjestämään mahdollisuus käyttää ruotsin kieltä. Ruotsinkielisille alueille keskitetään enemmän ruotsin kielen taidon omaavia hoitajia ja lääkäreitä. Esimerkiksi kotihoidossa on pääsääntöisesti ruotsinkielisillä alueilla ruotsin kielen taitoisia hoitajia. Valitettavasti kaikkia palveluita ei pystytä turvaamaan omalla palveluntuotannolla, muun muassa kielellisistä syistä. Esimerkiksi terveyden ja sairaanhoidon toimialueella ruotsinkielisille näkövammaiselle aikuisille ostetaan kuntoutusohjausta FSS:tä (Finlands Svenska Synskadade) ja ruotsinkielisille puheterapia-arviota myös ostopalveluna.

Keskussairaalassa rekrytoinnissa otetaan huomioon erityisesti kielitaito ja vaaditaan kielitaidon parantamista, mikäli siinä on puutteita myös muiden kielten osalta. Keskussairaalassa potilaalle järjestetään aina tämän halutessa mahdollisuus käyttää myös ruotsin kieltä; joko niin että häntä hoitaa ruotsin kieltä osaava ammattilainen, tai niin, että joku toinen yksiköstä pyydetään tarvittaessa hoitotilanteeseen.

Tiettyjen ammattiryhmien rekrytointi on haasteellista. Erityisesti lääkäreiden, psykologien ja puheterapeuttien osalta on ollut huomattavia rekrytointihaasteita. Tällöin myös käytännön kielitaidoista joudutaan joissain rekrytointitilanteissa tinkimään. Rekrytointiongelma sosiaali- ja terveydenhuollon alalla on valtakunnallinen ongelma.

Koulutukset

Kieliohjelman mukaan henkilöstöllä on oltava riittävä kielitaito voidakseen antaa hyvää palvelua niin suomen kuin ruotsinkin kielellä. Kuntayhtymässä järjestetään kattavasti erilaisia ruotsin kielen kursseja. Henkilöstöllä on mahdollisuus kehittää kielitaitoaan osallistumalla kielikoulutuksiin sekä saada ruotsinkielistä täydennyskoulutusta. Soiteissa järjestetään noin 8 tuntia kestäviä ruotsin kielen kursseja keskimäärin 3–4 vuodessa ja tarvittaessa järjestetään myös yksityisopetusta. Lisäksi työntekijöillä on mahdollisuus osallistua eri koulutusorganisaatioiden ruotsin kielen kursseihin. Näihin kursseihin osallistui vuonna 2018 402 henkilöä.

Soite on tarjonnut henkilöstölleen vuosina 2018–2019 muun muassa seuraavia kuntayhtymän sisäisiä koulutuksia:

- Dataskyddsutbildning i vardagen - informationskyddsgrunder åt alla
- Förstahandssläckning
- FÖRA BARNEN PÅ TAL -SEMINARIE
- Föra barnen på tal
- Observation vid krävande vätske- och läkemedelsbehandling
- Livräddande första hjälp
- Patientsäkerhet genom kunskap och färdighet -webbutbildning
- Säker hemvård -nätkurs
- Suomen kielen kurssi
- Ruotsin ammattisanasto
- Svenska för social- och vårdpersonal

Kielilisät

Soiteissa on mahdollista hakea kielenkäyttölisää. Tällöin työntekijä sitoutuu olemaan käytettävissä myös muun kuin oman työpisteensä asiakaspalvelutehtävissä avustamassa erityistä kielitaitoa vaativassa tehtävässä. Kielilisää ei makseta henkilöille, joilla kelpoisuusehdoissa on määritelty tietty kielitaso. Kielilisiin oikeutettuja työntekijöitä oli 18.9.2020 tilanteen mukaan 936 eli noin neljäsosa Soiten henkilökunnasta. Soiteissa on käytössä 15–60 euron suuruiset kielilisät. Kielilisää haettaessa hakijan kielitaito testataan.

2.3 Soiten kieliohjelma

Soiten kieliohjelman mukaan kaksikielisessä integroidussa kuntayhtymässä työ potilaan hoidon parhaaksi perustuu arvoihin, joihin sisäl-

tyy myös potilaan oikeus saada hoitoa omalla äidinkielellään ruotsiksi tai suomeksi. Soite haluaa kieliohjelmallaan korostaa ruotsin kielen asemaa ja potilaiden tasavertaista asemaa kaksikielisellä alueella. Kieliohjelman lähtökohtana on turvata potilaan muun muassa kieli- laissa, perustuslaissa ja terveydenhuoltolaissa kuvattujen kielellisten oikeuksien toteutuminen. Potilas saa päättää, kumpaa kieltä hänen kanssaan puhutaan. Hallinto- ja kirjaamiskielenä on suomi, mutta organisaation myöntämällä erityisluvalla kirjaukset on mahdollista tehdä myös ruotsin kielellä potilastietojärjestelmään (esim. Kruunupyyn kunnan alueella).

Ruotsinkielisen jaoston tehtävänä on kehittää ja koordinoita ruotsinkielisen väestön sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluja sekä henkilöstön ruotsinkielistä tutkintoon tähtäävää koulutusta sekä täydennyskoulutusta. Jaoston tehtäviin kuuluu myös määrittellä ne palvelupisteet, joissa vaaditaan hyvää ruotsin kielen taitoa, ja valvoa, että eri yksiköissä on riittävästi ruotsinkielistä henkilöstöä.

Potilaiden osalta kieliohjelman painopisteenä on, että potilasta palvellaan hänen äidinkielellään, joka on suomi tai ruotsi. Ohjelmassa on esitetty seuraavat tavoitteet ja toimenpiteet.

TAVOITE	TOIMENPITEET
Kaikissa hoito- ja palveluyhteyksissä käytetään potilaan valitsemaa kieltä (suomea tai ruotsia).	Esimies kannustaa henkilöstöä käyttämään molempia kotimaisia kieliä potilas-yhteyksissä. Henkilöstölle tiedotetaan kieliohjelmasta. Hoitosuhteen alkaessa henkilöstö kysyy potilaalta, kumpaa kieltä hän haluaa käyttää. Suositellaan, että suomenkielinen henkilöstö saa osallistua ruotsinkieliseen koulutukseen/kielikoulutukseen, johon saa osallistua työajalla.
Kirjalliset potilasohjeet ovat saatavilla suomen- ja ruotsinkielisinä.	Potilasohjeet laaditaan molemmilla kielillä (suomeksi ja ruotsiksi). Käännöstyöhön varataan riittävät resurssit.
Potilas saa päätökset, lausunnot, hoitajaksojen loppuyhteenvedot ja potilaskertomukset pyydettäessä suomeksi tai ruotsiksi.	Potilaalle lähetettävät asiakirjat käännetään pyydetessä potilaan pyytämälle äidinkielelle (ruotsiksi/suomeksi). Käännöstyöhön varataan riittävät resurssit.
Kuntayhtymän internetsivut, kyltitys, esitteet ja muu viestintä tuotetaan molemmilla kielellä.	Kaikki potilaille tarkoitettu tiedotusaineisto laaditaan niin suomen- kuin ruotsinkielisenä. Käännöstyöhön varataan riittävät resurssit

Henkilöstön ja osaamisen kohdalla tavoitteena on, että henkilöstö

pystyy palvelemaan potilaita kummallakin kotimaisella eli sekä suomen että ruotsin kielellä sen mukaan, kumpaa kieltä kukin potilas haluaa käytettävän. Jokaisen työntekijän on tärkeä ymmärtää, että potilaan äidinkielellään (suomi/ruotsi) saama hoito on osa kuntayhtymän tarjoamaa hoidon laatua. Ohjelman tavoitteet ja toimenpiteet ovat seuraavat.

TAVOITE	TOIMENPITEET
Potilasta palvellaan hänen äidinkielellään (suomi/ruotsi).	Rekrytoitaessa otetaan hakijoiden kielitaito huomioon. Hakuilmoitukset julkaistaan netissä ja lehdissä kaksikielisillä alueilla tarvittaessa sekä suomen että ruotsin kielellä. Hakuilmoituksissa tulee ilmoittaa, minkälaisia kielitaitoja työ edellyttää tai katsotaan eduksi. Tietyissä toimipisteissä hakijoilta edellytetään molempien kotimaisten kielten hyvää suullista ja kirjallista taitoa.
Henkilöstöllä on riittävä kielitaito voidakseen antaa hyvää palvelua niin suomen kuin ruotsin kielellä.	Potilasyhteyksiin osallistuvan henkilöstön kielitaito varmistetaan kehityskeskustelussa. Henkilöstöä kannustetaan osallistumaan kielikoulutuksiin.
Henkilöstöllä on mahdollisuus kehittää kielitaitoaan.	Esimies huolehtii työntekijöiden mahdollisuudesta osallistua tarvittaessa kielikoulutuksiin. Kielikoulutustarjonta on riittävä ja sisältöltään henkilöstön tarpeita vastaava.
Henkilöstön suomen ja ruotsin kielen taito ja niiden osaaminen käytännössä vaikuttaa myös palkan suuruuteen. Henkilöstöllä on mahdollisuus saada ruotsinkielistä täydennyskoulutusta.	Työntekijöille, jotka palvelevat potilaita molemmilla kielillä, maksetaan kielenkäyttölisää. Tarjonta huomioidaan vuosittain koulutusta suunniteltaessa. Yhteistyö ammatillisten oppilaitosten ja täydennyskoulutusta tarjoavien yksiköiden kanssa on jatkuvaa ja tuloksellista.

3 RATKAISU

3.1 Oikeudellisen arvioinnin lähtökohdat

Perustuslain 6 §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Perustuslain 17 §:n mukaan Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi. Jokaisen oikeus käyttää tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa asiassaan omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia, sekä saada toimituskirjansa tällä kielellä turvataan lailla. Julkisen vallan on huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan.

Perustuslain 19 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä.

Yhdenvertaisuuslain 5 §:n mukaan viranomaisen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi.

Yhdenvertaisuuslain 8 §:n mukaan ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Kielilain 2 §:n mukaan lain tarkoituksena on turvata perustuslaissa säädetty jokaisen oikeus käyttää tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia. Tavoitteena on, että jokaisen oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja hyvään hallintoon taataan kielestä riippumatta sekä että yksilön kielelliset oikeudet toteutetaan ilman, että niihin tarvitsee erikseen vedota.

Kielilain 10 §:n mukaan valtion viranomaisessa sekä kaksikielisessä hyvinvointialueen ja hyvinvointiyhtymän viranomaisessa ja kaksikielisessä kunnallisessa viranomaisessa jokaisella on oikeus käyttää suomea tai ruotsia. Lain 12 §:n mukaan hallintoasian käsittelykielenä on kaksikielisessä viranomaisessa asianosaisen kieli. Lain 19 §:n mukaan viranomaisen muun muassa 12 §:n mukaisessa asiassa annettava asiakirja laaditaan asian käsittelykielellä.

Terveydenhuoltolain 6 §:n mukaan kaksikielisen kunnan ja kaksikielisiä tai sekä suomen- että ruotsinkielisiä kuntia käsittävän kuntayhtymän on järjestettävä terveydenhuollon palvelunsa suomen ja ruotsin kielellä siten, että asiakas ja potilas saavat palvelut valitsemallaan kielellä. Potilaan ja asiakkaan oikeudesta käyttää suomen tai ruotsin kieltä, tulla kuulluksi ja saada toimituskirjansa suomen tai ruotsin kielellä sekä hänen oikeudestaan tulkkaukseen näitä kieliä viranomaisissa käytettäessä säädetään kielilaissa.

Terveydenhuoltolain 10 §:n mukaan kunnan ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymän on huolehdittava vastuullaan olevien asukkaiden palvelujen järjestämisestä ja saatavuudesta yhdenvertaisesti koko alueellaan.

Kielitaitolain 2 §:n mukaan viranomaisen on koulutusta järjestämällä ja muilla henkilöstöpoliittisilla toimilla huolehdittava siitä, että sen henkilöstöllä on riittävä kielitaito viranomaisen tehtävien hoitamiseksi kiellaisissa ja muussa lainsäädännössä asetettujen vaatimusten mukaisesti.

Terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 18 a §:n mukaan terveydenhuollon ammattihenkilöllä tulee olla hänen hoitamiansa tehtävien edellyttämä riittävä kielitaito. Terveydenhuollon ammattihenkilön työnantajan tulee varmistua siitä, että terveydenhuollon ammattihenkilön kielitaito on hänen tehtäviensä edellyttämällä riittävällä tasolla.

Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (potilaslaki) 3 §:n mukaan potilaalla on oikeus laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon. Hänen hoitonsa on järjestettävä ja häntä on kohdeltava siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata sekä että hänen vakaumustaan ja hänen yksityisyyttään kunnioitetaan. Potilaan äidinkieli, hänen yksilölliset tarpeensa ja kulttuurinsa on mahdollisuuksien mukaan otettava hänen hoidossaan ja kohtelussaan huomioon.

Potilaslain 5 §:n mukaan potilaalle on annettava selvitys hänen terveydentilastaan, hoidon merkityksestä, eri hoitovaihtoehdoista ja niiden vaikutuksista sekä muista hänen hoitoonsa liittyvistä seikoista, joilla on merkitystä päätettäessä hänen hoitamisestaan. Terveydenhuollon ammattihenkilön on annettava selvitys siten, että potilas riittävästi ymmärtää sen sisällön.

3.2 Kannanotto

Tässä asiassa on kysymys siitä, miten terveydenhuoltolain 6 §:n ja kielitaitolain säännökset otetaan huomioon kaksikielisen Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystalvvelukuntayhtymä Soiten ja erityisesti Kokkolassa sijaitsevan Keski-Pohjanmaan keskussairaalan toiminnassa.

Lainsäädännössä on selkeä ja yksiselitteinen velvoite kaksikielisille kunnille ja kuntayhtymille järjestää terveydenhuollon palvelut myös ruotsin kielellä. Lisäksi yhdenvertaisuusperiaate sisältää paitsi syrjintäkiellon myös ajatuksen tosiasiallisesta yhdenvertaisuudesta.

Ruotsin kielellä on merkittävä osuus kuntayhtymän toiminnassa. Niiden potilaiden, jotka haluavat palvelua ruotsin kielellä, asema on pyritty turvaamaan asiakirjoista ilmenevin tavoin muun muassa ruotsinkielisen jaoston toiminnalla ja valtuuston hyväksymän kieliohjelman noudattamisella. Kieliohjelmaan on muun muassa kirjattu tavoitteita ja toimenpiteitä niin potilaiden palvelemisen kuin henkilökunnan osamisenkin osalta. Henkilökunnan kielitaitoon kiinnitetään huomiota jo rekrytointivaiheessa ja heille järjestetään kielikoulutusta ja maksetaan kielilisiä määrätyn edellytyksin.

Oikeusasiamiehen vuotuinen teema, joka otetaan huomioon muun muassa tarkastustoiminnassa ja omissa aloitteissa, on vuosina 2020 ja 2021 liittynyt viranomaistoiminnan riittäviin resursseihin toteuttaa perusoikeuksia. Julkisen vallan velvollisuuksiin kuuluu huolehtia muun muassa riittävästä voimavaroista, jotta perusoikeudet, kuten yhdenvertaisuus, ja muut laissa säädetyt velvoitteet toteutuvat myös käytännössä. Kunnan ja kuntayhtymän tehtävänä on siten osaltaan päätösvaltansa puitteissa ja omilla toimenpiteillään varmistaa palvelun toteuttamiseen riittävät resurssit. Laillisuusvalvonnan näkökulmasta on siten olennaista tarkastella sitä, millaisiin päätäntävallassaan oleviin toimenpiteisiin viranomaisen on ryhtynyt ja onko se tehnyt sen, mitä siltä kohtuudella voidaan edellyttää. Viranomaisen omat toimenpiteet ja sen käytettävissä olevat keinot eivät kuitenkaan aina välttämättä riitä, jolloin kysymys saattaa olla esimerkiksi epäsuhdasta lainsäädännön viranomaisten toiminnalle asettamien vaatimusten ja viranomaisten toimintamahdollisuuksien välillä.

Soite on pyrkinyt turvaamaan ruotsinkielisten potilaiden oikeutta saada palveluja lainmukaisesti edellä kuvatuin tavoin. Selvityksestä käy kuitenkin ilmi, että erityisesti ruotsin kieltä osaavien lääkäreiden, psykologien ja puheterapeuttien rekrytoinnissa on ollut huomattavia haasteita, minkä vuoksi käytännön kielitaidoista on joissain rekrytointitilanteissa jouduttu tinkimään. Soiten näkemyksen mukaan rekrytointiongelmia sosiaali- ja terveydenhuollon alalla on valtakunnallinen ongelma.

Näkemykseni mukaan asiakirjoista ilmenevät toimenpiteet lähtökohteisesti turvaavat potilaille lainsäädännön perusteella kuuluvat oikeudet. Katson, että Soite on selvitysten perusteella pyrkinyt varmistamaan potilaiden kielellisten oikeuksien toteutumista sellaisella tavalla, mitä siltä voidaan kohtuudella edellyttää.

Huomioni on kuitenkin kiinnittynyt seuraavaan Soiten selvityksessä todettuun: ”Keskussairaalassa potilaalle järjestetään aina tämän halutessa mahdollisuus käyttää myös ruotsin kieltä; joko niin että häntä hoitaa ruotsin kieltä osaava ammattilainen, tai niin, että joku toinen yksiköstä pyydetään tarvittaessa hoitotilanteeseen”. Tämän johdosta totean yleisellä tasolla seuraavan.

Kielilain 10 §:n esitöiden (HE 92/2002 vp) mukaan kaksikielisen viranomaisen on käytettävä yksityishenkilön kieltä ilman tulkkia ja ilman käännösapua, koska viranomaisella on velvollisuus huolehtia siitä, että yksilön kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä, ja koska viranomaiselta vaaditaan molempien kansalliskielten riittävää hallintaa. Viranomaisen on huolehdittava siitä, että yksilön kielelliset oikeudet jokaisessa yksittäistapauksessa voivat toteutua esimerkiksi sopivilla työvuorojärjestelyillä tai varmistamalla, että henkilöstössä on kielitaitoisia henkilöitä.

Asia on ollut esillä myös Korkeimman hallinto-oikeuden 21.3.2018 (dnro 1774/2/17) ratkaisemassa asiassa. Korkein hallinto-oikeus ei muuttanut Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden päätöstä, jossa todettiin muun muassa seuraavaa:

Potilaan antamat esitiedot ovat tärkeitä lääkärin tehdessä diagnoosin potilaan oireista. Lääkäri on myös vastuussa potilaan lääketieteellisestä tutkimisesta, taudinmäärityksestä ja siihen liittyvästä hoidosta. Tähän nähden on erityisen tärkeää, että hoidosta vastaava lääkäri osaa potilaan kieltä sillä tavoin, että hän voi antaa potilaslain 5 §:n mukaisen selvityksen ilman ulkopuolista tulkkausapua.

4 JOHTOPÄÄTÖS

Asia ei tässä yhteydessä edellytä yleisellä tasolla enempiä toimenpiteitäni kuin että saatan edellä kohdassa 3.2 tulkin ja käänösavun käyttämisestä esitetyt näkökohdat Soiten tietoon.

Apulaisoikeusasiamiehen sijainen Mikko Sarja

Oikeusasiamiehensihteeri Leena-Maija Vitie

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.